

S. MASARYK

J. Madras
Paris 1833

SANTIAGO (DE) MASARNAU (1805-1882)

JAUME ORTÍNEZ I VIVES

Aquest treball és fruit de la curiositat i de la lectura diària de la premsa espanyola —dominicals inclosos— i també de veure algun reportatge d'alguna cadena estatal de televisió. I és que, d'ençà de la tardor de 2008, i coincidint amb l'increment de la duresa de la crisi econòmica que afecta Espanya, apareix de tant en tant el nom de Santiago Masarnau. I apareix també, especialment des de l'octubre de 2008, el nom de Santiago de Masarnau relacionat amb activitats que no tenen res a veure amb la problemàtica social de la crisi.

Deixem-ho clar d'entrada: és la mateixa persona. Amb «de», o sense, és el mateix personatge i és un descendent dels Masarnau, una família arrelada a la Conca d'Òdena des de segles i, de ben segur, provinent de Can Masarnau: els llibres parroquials de Santa Maria d'Igualada registren molts baptismes amb aquest cognom durant els segles XVIII i XIX. També n'apareixen a Òdena, Jorba i Copons.

Curiosament és un cognom que s'està perdent. Mirant les dades estadístiques, veiem que queden, només, una dotzena de persones que tinguin Masarnau com a primer cognom. D'aquestes dotze he pogut parlar amb set i, d'aquestes set, tres no saben l'origen del seu cognom mentre que quatre repetien, quasi com una cantarella: «...de la Font de Can Masarnau», prop d'Igualada.

El Masarnau que ara ens ocupa ve, en les sis generacions anteriors, de la branca de Copons. El seu pare, Santiago Masarnau i Torras, neix a Copons i pertany als Masarnau negociants que

figuren al llibre d'Assumpta Musset que porta per títol *Catalunya i el mercat espanyol al segle XVIII. Els traginers i negociants de Calaf i Copons* (1997). Aquesta família comerciava especialment a El Pardo (Madrid).

Santiago Masarnau i Fernández, que és de qui parlem, ja neix a Madrid (1805). El seu pare deixa de negociar però no pas de tragar, perquè es fa càrrec de les Reales Caballerizas, al servei del Conde de Miranda. Aquest càrrec era important perquè planificava i executava els viatges de la família reial i de la cort en general. Més tard passa a ser secretari de la Majordomia Major a la cort de Ferran VII, i la família i el jove Santiago gaudeixen dels favors reials tot veient les dots musicals del noi. Des dels cinc anys, és considerat a Madrid un nen prodigi en la música i en les matemàtiques. Finalment s'inclina per la música i, des de ben jove, ja rep premis i distincions.

El 1823, el pare perd el favor reial en una de les giragonses de l'estrany i llarg regnat de Ferran VII, i si en un primer moment els situem a Copons, tot seguit s'exilien a Londres durant uns quants anys. A Londres, el noi Santiago es relaciona amb la intel·lectualitat d'Europa, ja sigui el físic Faraday o els músics Rossini, Mendelsson i Paganini.

Retornat per un temps a Madrid i rehabilitat el seu pare, l'ambient encotillat de la capital no li interessa i se'n va a París. És a París on dona mostra del seu talent musical i sobretot del seu tarannà humà. Hi ha una anècdota que el retrata: cada vespre es troben tres amics per escriure i

interpretar piano. Masarnau acaba de compondre un vals i Chopin li suggereix uns retocs; Masarnau els aplica, els agraeix i, en veure'n el bon resultat, demana a Chopin que es quedi aquella obra com a seva: és el Vals en la menor op. 34 de Chopin. Simultàniament i progressivament, Masarnau queda cada cop més impressionat per la problemàtica social que descobreix a França. Això el marcarà definitivament.

La tornada a Espanya marca una fita. Masarnau ha provat a París el piano en la seva versió actual (la que coneixem avui), és a dir, amb una transmissió articulada entre la tecla i el martellet i amb el joc de pedals. Així les notes poden tenir la intensitat i la durada volguda i el so es pot allargar, sobreposar o tallar. El nou piano, doncs, entra a Espanya de la mà de Masarnau, que és qui el divulga. La importació de pianos es fa des d'una firma comercial de Granada. Raó social de la qual, possiblement, Masarnau no és del tot aliè.

I arribats a aquest punt tallem la cronologia per passar a l'actualitat. L'any 2008 va ser el centenari de la composició *Ibèria*, l'obra cabdal d'Isaac Albéniz, i l'any següent el de la mort del músic. Aquesta doble commemoració podria haver passat amb absoluta discreció o amb indiferència si no fos perquè Albéniz era oncle-avi d'Alberto Ruiz Gallardón, alcalde de Madrid, i tenia també similar parentiu amb qui, en el moment de preparar les commemoracions, era l'esposa del president francès Nicolas Sarkozy, Cecilia. A tothom, doncs, li interessava quedar bé.

I és així que, a l'octubre de 2008, se celebra prop d'Almeria el IX Symposium Internacional de Música de Tecla Espanyola, amb dedicació preferent a Albéniz. El títol del simposi és: «Antes de Iberia, de Masarnau a Albéniz», i s'hi estudia l'aportació de Masarnau a la nova música romàntica que el nou piano propiciava. Al congrés es va parlar molt d'Albéniz, naturalment, però també de Masarnau.

Masarnau va tenir un gran èxit al seu moment i va ser una referència al Madrid de finals del segle XIX. En tractar-se d'una època de la qual

ja es conserven diaris, podem seguir perfectament els passos de Santiago de Masarnau, tot un personatge de l'època. També podríem seguir el passos del seu germà, un físic eminent, però aquest és ja un altre tema.

Tot plegat ha divulgat l'obra i la persona de Santiago de Masarnau i ha fet que en els festivals musicals de l'estiu de l'any passat es multipliqués la seva programació. La seva obra és entenedora i assequible per als qui tenim coneixements musicals limitats. Em remeto en aquest punt als comentaris adjunts de la professora Josefina Rigolfas.

Tornem ja a la cronologia i situem Masarnau en el Madrid de 1851. Ara Masarnau, sense deixar el piano, treballa intensament per ajudar a resoldre la problemàtica social. Prenent com a exemple el que ha vist a París, funda la Societat de Sant Vicenç de Paül per tal de proporcionar aliments, ajuda i consell a les famílies necessitades.

Masarnau és molt respectat a Madrid i té un cercle d'amics nombrosos i poderosos. Aplega amb ell qui hi vol anar i recull diners i aliments que reparteix a qui ho necessita. Treballa en la caritat, però no calla ni estalvia comentaris sobre la situació social. Aquesta tasca, o aquests comentaris, són vistos amb recel, i l'autoritat prohibeix l'activitat de la Societat. El fet esdevé providencial perquè permet continuar fent la feina en discrets grups de dues persones i casa per casa, i llavors la percepció de cada necessitat i cada circumstància és encara més real. La fórmula ja no s'abandonarà durant molts i molts anys. És també en aquesta època quan tornem a detectar Masarnau a Copons en viatges breus, possiblement per vetllar les rendes agràries o bé per vendre patrimoni i aportar-lo a la labor social. Masarnau va morir el 1882 i en la seva malaltia final Albéniz el va acompanyar moltes hores.

Avui, a Madrid i a d'altres ciutats de l'Estat, hi ha centres que, amb el nom de Santiago Masarnau o bé sense el seu nom però sota la direcció de la Societat de Sant Vicenç, donen diàriament milers de dinars a persones que ho necessiten. Aquesta

associació, que té un cert pes a Espanya i molt més a Sud-Amèrica, venera Masarnau.

Tot plegat, doncs, ens permet de recordar, o de donar a conèixer, un anoienc el nom del qual surt fins a tres vegades al mes en el periòdic de més tirada de l'Estat. I ens permet parlar-ne amb un balanç agredolç: positiu per l'increment de la coneixença i divulgació de la seva música i alhora, i malauradament, negatiu per l'increment de l'activitat social de la Institució per ell fundada, que ha esdevingut inesperadament més necessària que mai.

JAUME ORTÍNEZ I VIVES (Igalada, 1950) és un dels fundadors de la *Revista d'Igalada*. Col·laborador habitual a la premsa local des de 1973, hi ha divulgat el coneixement de la comarca d'Anoia.

EL MÚSIC SANTIAGO DE MASARNAU

JOSEFINA RIGOLFAS

El compositor Santiago de Masarnau, músic descendent d'una de les famílies de Copons que comerciaven per la Península, va tenir el privilegi de conèixer personalment els grans compositors europeus de la seva època: Chopin, Rossini, Mendelssohn... Això li va permetre dues coses: l'una, tenir contacte molt proper amb el gran pianisme romàntic, i l'altra familiaritzar-se amb el nou model de pianos que s'havia introduït a Europa.

Un piano que multiplicava les possibilitats dels *pianofortes* existents i feia arribar la gran música a moltes sales i a moltes cases. Ell va ser l'introduïdor dels concerts de piano a l'estat espanyol.

En les peces del cd-rom tan elegantment enregistrades per la pianista Ana Vega (*Santiago de Masarnau, 1805-1880. Aires españoles y piezas expresivas*), trobem un bon recull de la seva producció per a piano, que denota molt clarament el seu objectiu musical: l'escriptura romàntica amb la inspiració del llegat folklòric autòcton. Així, hi trobem tot un seguit d'estils provinents de la música popular, danses, tonades, *boleras*, *manchegas*, jotes, *zapateados*, *polos*, etc., amb el revestiment del pianisme de concert. En d'altres, de títols en francès, fruit dels seus constants viatges arreu d'Europa, només la inspiració sentimental pren cos en unes peces de música de saló de tall clàssic, elegants i expressives, amb recursos pianístics extrets dels grans mestres del romanticisme.

Crec que Santiago de Masarnau va fer realment un pas endavant per portar la música popular a la música de concert, i que va servir perquè d'altres compositors posteriors seguisin la seva empremta i hi excel·lissin.